

บทที่ 3

อำนาจของหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในประเทศไทยและในต่างประเทศ

3.1 บททั่วไป

หน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการสืบสวน สอบสวนและปราบปรามการกระทำผิดที่มีลักษณะพิเศษโดยใช้วิธีการสอบสวนที่มีการพัฒนาระบบ รูปแบบและมาตรการพิเศษในการป้องกันและควบคุมอาชญากรรมโดยบุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการสอบสวนให้มีประสิทธิภาพที่สมบูรณ์แบบ

จากภารกิจหลักของหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษที่ต้องเผชิญกับรูปแบบและวิธีการของการกระทำผิดที่มี การดำเนินการอย่างเป็นระบบและขบวนการที่มีเครือข่ายโยงใยเป็นองค์การความผิดอันมีลักษณะสลับซับซ้อน แยกย่อยและละเอียดอ่อนดังกล่าว จึงจำเป็นต้องให้อำนาจแก่หน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษอย่างเต็มที่โดยให้พนักงานสอบสวนในหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในการสืบสวนสอบสวนหรือการดำเนินการอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับการสอบสวนคดีพิเศษ ทั้งนี้หากมิได้กำหนดวิธีการเกี่ยวกับสอบสวนไว้โดยเฉพาะแล้วก็ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอันเป็นกฎหมายพื้นฐานที่บัญญัติเกี่ยวกับอำนาจการสืบสวนสอบสวน อย่างไรก็ตามการดำเนินการเกี่ยวกับการสอบสวนในคดีพิเศษต้องไม่เป็นการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือเป็นการกระทำที่รัฐธรรมนูญไม่ได้ให้อำนาจไว้

ขณะนี้แม้ว่าในประเทศไทยได้จัดตั้งหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในประเทศไทยโดยจัดตั้งเป็นกรมสอบสวนคดีพิเศษ กระทรวงยุติธรรมแล้วก็ตาม แต่กรมสอบสวนคดีพิเศษยังไม่สามารถปฏิบัติงานได้เนื่องจากกฎหมายอันเป็นบทบัญญัติที่ให้อำนาจแก่กรมสอบสวนคดีพิเศษคือ ร่างพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษยังอยู่ในขั้นพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร ดังนั้นเพื่อเป็นการกล่าวอ้างถึงอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษ ผู้เขียนขอกล่าวอ้างถึงร่างพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวซึ่งอยู่ในการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น

3.2 อำนาจหน้าที่ของหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในประเทศไทย

ร่างพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. เป็นร่างกฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของกรมสอบสวนคดีพิเศษเพื่อให้ดำเนินการสืบสวน สอบสวน ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมในกระทำความผิดอาญาบางประเภทโดยเจ้าหน้าที่ผู้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว โดยร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวแยกอธิบายได้ดังนี้¹

บททั่วไป มาตรา 1 – 4 บทบัญญัติคำนิยามเกี่ยวกับความหมายของคำที่ปรากฏในร่างกฎหมาย

หมวดที่ 1 คณะกรรมการคดีพิเศษ มาตรา 5 – 13 อธิบายที่มา การพ้นจากตำแหน่ง และอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการคดีพิเศษ หรือ กคพ.

หมวดที่ 2 พนักงานสอบสวนคดีพิเศษและเจ้าหน้าที่คดีพิเศษ มาตรา 14 – 21 อธิบายที่มาของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษและเจ้าหน้าที่คดีพิเศษ

หมวดที่ 3 การสืบสวนและสอบสวนคดีพิเศษ มาตรา 22-32 อธิบายความหมายของคดีพิเศษ การประสานงานระหว่างกรมสอบสวนคดีพิเศษกับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง อำนาจพิเศษในการสอบสวนคดี และการขอความช่วยเหลือในการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษจากเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานอื่น

หมวดที่ 4 คณะกรรมการพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ มาตรา 33-36 อธิบายที่มา การดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่งและอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ หรือ กพศ.

หมวดที่ 5 บทกำหนดโทษ มาตรา 37 บัญญัติโทษของผู้ฝ่าฝืนในมาตรา 27

¹ ดูรายละเอียดของร่างพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. ในภาคผนวก

หมวดที่ 6 บทเฉพาะกาล มาตรา 38-40

จากร่างพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ..... จำนวน 40 มาตรา สามารถสรุปเป็นประเด็นต่างๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. ให้กรมสอบสวนคดีพิเศษ กระทรวงยุติธรรม มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม เป็นผู้รักษาการตามกฎหมาย นอกจากนี้ให้จัดตั้งคณะกรรมการคดีพิเศษ หรือ กคพ. ประกอบด้วย นายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นรองประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงยุติธรรม ปลัดกระทรวงการคลัง ปลัดกระทรวงมหาดไทย อัยการสูงสุด ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา และคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 8 คน ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านเศรษฐศาสตร์ การเงินการธนาคาร เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือกฎหมายอย่างน้อยด้านละ 1 คน โดยคณะรัฐมนตรีเป็นผู้แต่งตั้ง นอกจากนี้ กคพ. ยังมีอำนาจหน้าที่ในการให้คำแนะนำแก่คณะรัฐมนตรีในการออกกฎกระทรวงกำหนดคดีพิเศษและกำหนดลักษณะของกระทำความผิด อันถือได้ว่าเป็นคดีพิเศษและต้องดำเนินการสืบสวนสอบสวนตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ

2. ให้กรมสอบสวนคดีพิเศษ กระทรวงยุติธรรม มีพนักงานสอบสวนคดีพิเศษและเจ้าหน้าที่คดีพิเศษโดยเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญและมีคุณสมบัติตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน นอกจากนี้ยังกำหนดคุณสมบัติพิเศษอื่นอีก เช่น สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีทางกฎหมายและสอบไล่ได้เป็นเนติบัณฑิตตามหลักสูตรของสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภาอันเทียบเท่ากับหลักเกณฑ์เบื้องต้นของผู้ที่จะสอบคัดเลือกเป็นผู้ช่วยผู้พิพากษาหรืออัยการผู้ช่วย² นอกจากนี้ยังกำหนดค่าตอบแทนเป็นพิเศษเทียบกับค่าตอบแทนของผู้ปฏิบัติงานอื่นในกระบวนการยุติธรรม

3. คดีพิเศษที่จะต้องดำเนินการสืบสวนและสอบสวนตามร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ คดีความผิดทางอาญาที่มีความสลับซับซ้อนและจำเป็นต้องใช้วิธีการสืบสวน สอบสวนและ

² พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 มาตรา 33 และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 27.

รวบรวมพยานหลักฐานเป็นพิเศษ หรือเป็นคดีความผิดทางอาญาที่มีหรืออาจมีผลกระทบอย่างรุนแรงต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ความมั่นคงของประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศหรือระบบเศรษฐกิจ หรือการคลังของประเทศ หรือคดีความผิดทางอาญาที่มีลักษณะเป็นการกระทำความผิดข้ามชาติที่สำคัญ หรือเป็นการกระทำขององค์กรอาชญากรรม หรือคดีความผิดทางอาญาที่มีผู้ทรงอิทธิพลที่สำคัญเป็นตัวการหรือเป็นผู้สนับสนุน โดยให้ถือว่าคดีความผิดตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงโดยการเสนอแนะของ กคพ. และคดีความผิดทางอาญาตามที่กฎหมายกำหนดไว้ในบัญชีท้ายร่างพระราชบัญญัตินี้เป็นคดีพิเศษ

คดีความผิดตามบัญชีท้ายร่างพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. ได้แก่ คดีดังต่อไปนี้

1. คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการกู้ยืมเงินอันเป็นการฉ้อโกงประชาชน
2. คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการแข่งขันทางการค้า
3. คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการธนาคารพาณิชย์
4. คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์
5. คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการเล่นแชร์
6. คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการแลกเปลี่ยน
7. คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ
8. คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแบบผังภูมิของวงจรรวม
9. คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค
10. คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยเครื่องหมายการค้า
11. คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยเงินตรา
12. คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการชดเชยค่าภาษีอากรสินค้าส่งออกที่ผลิตในราชอาณาจักร
13. คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน
14. คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยธนาคารแห่งประเทศไทย
15. คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยบริษัทมหาชน จำกัด
16. คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน

17. คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม
18. คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์
19. คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุน
20. คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
21. คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยสิทธิบัตร
22. คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์

นอกจากนี้ยังกำหนดให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจสืบสวนและสอบสวนคดีพิเศษและเป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่หรือพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยการประสานงานกับหน่วยงานของรัฐในการปฏิบัติงานป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับคดีพิเศษ ตามข้อบังคับและวิธีปฏิบัติที่ กคพ. กำหนดไว้ เช่น

1. วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการรับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ การออกหมายเรียก หมายอาญา การจับ การควบคุม การขัง การค้น การปล่อยชั่วคราว การสืบสวน การสอบสวน การเปรียบเทียบปรับ การส่งมอบคดีพิเศษ และการดำเนินการอื่นอันเกี่ยวกับคดีอาญาในระหว่างหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดอาญา

2. ขอบเขตความรับผิดชอบของพนักงานฝ่ายปกครอง เจ้าพนักงานตำรวจ เจ้าพนักงานอื่นของรัฐ พนักงานสอบสวนคดีพิเศษและเจ้าหน้าที่คดีพิเศษในการสืบสวนและสอบสวนคดีพิเศษเพื่อให้เหมาะสมกับลักษณะการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานรัฐแต่ละแห่ง ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ผลกระทบของการกระทำความผิดและประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดอาญาได้อย่างทั่วถึง ทั้งนี้ในระหว่างที่ยังไม่มีข้อบังคับดังกล่าวให้เป็นไปตามข้อตกลงระหว่างกรมสอบสวนคดีพิเศษกับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เว้นแต่ กคพ. จะมีมติเป็นอย่างอื่น

สำหรับอำนาจการสอบสวนพิเศษนั้น ร่างพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวได้ให้อำนาจแก่พนักงานสอบสวนคดีพิเศษไว้ 3 ประการ คือ

1. พนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีอำนาจเข้าไปในเคหสถานหรือสถานที่ใดๆ เพื่อตรวจค้นเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีบุคคลที่สงสัยว่ากระทำความผิดที่เป็นพิเศษหลบซ่อนอยู่ หรือมีทรัพย์สินซึ่งมีไว้เป็นความผิดหรือได้มาโดยการกระทำความผิดหรือได้ใช้หรือจะใช้ในการกระทำความผิดที่เป็นคดีพิเศษ หรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ประกอบกับมีเหตุอันควรเชื่อว่า หากกรอเอาหมายค้นจะเป็นการเน้นซ้ำและบุคคลนั้นจะหลบหนีไปหรือทรัพย์สินนั้นจะถูกโยกย้าย ซุกซ่อน ทำลายหรือทำให้เปลี่ยนแปลงสภาพไปจากเดิม และในการตรวจค้นนั้นพนักงานสอบสวนคดีพิเศษต้องแสดงความบริสุทธิ์ก่อนการเข้าค้น รายงานเหตุผลและผลการตรวจค้นต่อผู้บังคับบัญชา และบันทึกเหตุสงสัยตามสมควรและเหตุอันควรเชื่อที่ทำให้สามารถเข้าค้นได้เป็นหนังสือให้แก่ผู้ครอบครองเคหสถานหรือสถานที่ค้น และหากเป็นการเข้าตรวจค้นในเวลากลางคืนภายหลังพระอาทิตย์ตก ผู้เข้าตรวจค้นต้องมีหน้าที่ในการตรวจค้นโดยเป็นพนักงานสอบสวนคดีพิเศษตำแหน่งตั้งแต่ระดับ 7 ขึ้นไป

2. เมื่อพนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าเอกสารหรือข้อมูลข่าวสารอื่นใดซึ่งส่งทางไปรษณีย์ โทรเลข โทรศัพท์ โทรสาร คอมพิวเตอร์ เครื่องมือหรืออุปกรณ์ในการสื่อสารสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ถูกใช้หรืออาจถูกใช้เพื่อประโยชน์ในการกระทำความผิดที่เป็นพิเศษและได้รับอนุมัติจากอธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษแล้ว พนักงานสอบสวนคดีพิเศษสามารถยื่นคำขอต่ออธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาเพื่อมีคำสั่งอนุญาตให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษใช้วิธีการเพื่อให้ได้ข้อมูลข่าวสารได้โดยการพิจารณาอนุญาตนั้น อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาต้องพิจารณาถึงผลกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลหรือสิทธิอื่นใดประกอบกับเหตุต่อไปนี้

(1) มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการกระทำความผิดหรือจะมีการกระทำความผิดที่เป็นคดีพิเศษ

(2) มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะได้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการกระทำความผิดที่เป็นคดีพิเศษจากการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารดังกล่าว

(3) ไม่อาจใช้วิธีการอื่นใดที่เหมาะสมหรือมีประสิทธิภาพมากกว่าได้

การอนุญาตให้ทำการตรวจคั่นดังกล่าว อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาสั่งอนุญาตได้คราวละไม่เกิน 90 วัน โดยสามารถกำหนดเงื่อนไขใดๆ ก็ได้ หากปรากฏข้อเท็จจริงว่าเหตุผลความจำเป็นไม่เป็นไปตามที่ระบุไว้หรือพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไป อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาอาจเปลี่ยนแปลงคำสั่งอนุญาตได้ตามที่เห็นสมควร นอกจากนี้ หลังจากที่พนักงานสอบสวนคดีพิเศษได้ดำเนินการตามที่ได้รับอนุญาตแล้วต้องรายงานการดำเนินการให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาทราบและข้อมูลที่ได้มาจากการดำเนินการดังกล่าวห้ามมิให้เปิดเผยข้อมูล เว้นแต่เป็นการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายหรือตามคำสั่งศาล

3. พนักงานสอบสวนคดีพิเศษและเจ้าหน้าที่คดีพิเศษสามารถมี พกพาและใช้อาวุธปืนเครื่องกระสุนปืนและวัตถุระเบิดได้โดยได้รับยกเว้นไม่อยู่ภายใต้บังคับกฎหมายว่าด้วยอาวุธปืนเครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิงและสิ่งเทียมอาวุธปืนและกฎหมายว่าด้วยการควบคุมยุทธภัณฑ์

แม้ว่ากรมสอบสวนคดีพิเศษ กระทรวงยุติธรรมจะมีพนักงานสอบสวนคดีพิเศษและเจ้าหน้าที่คดีพิเศษเป็นพนักงานสอบสวนที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในคดีต่างๆ ที่อยู่ในอำนาจความรับผิดชอบก็ตาม แต่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปราบปรามการกระทำความผิดคดีพิเศษหรือเพื่อประโยชน์ในการสืบสวนและสอบสวนคดีพิเศษเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะแล้ว กคพ. อาจกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการให้พนักงานอัยการเข้าร่วมสอบสวนกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษหรือขอคำแนะนำและร่วมกันกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษทำการตรวจสอบพยานหลักฐานตั้งแต่เริ่มการสอบสวน หรือกรมสอบสวนคดีพิเศษอาจขอให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมในฐานะรัฐมนตรีผู้รักษาการทำเรื่องเสนอให้นายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้ารัฐบาลมีคำสั่งให้เจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานอื่นมาปฏิบัติหน้าที่ในกรมสอบสวนคดีพิเศษเพื่อช่วยเหลือในการสืบสวนและสอบสวนคดีพิเศษได้และให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ได้รับการแต่งตั้งเพื่อประโยชน์ในการนี้เป็นพนักงานสอบสวนคดีพิเศษหรือเจ้าหน้าที่คดีพิเศษมีอำนาจและหน้าที่ตามร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ แต่หากในคดีนั้นต้องการเพียงบุคคลผู้ซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเพื่อปรึกษาคดีแล้ว อธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษอาจแต่งตั้งบุคคลซึ่งมีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเป็นพิเศษในคดีนั้นเป็นที่ปรึกษาคดีพิเศษได้

สำหรับสำนวนการสอบสวนซึ่งพนักงานสอบสวนคดีพิเศษได้ทำการสอบสวนเสร็จสิ้น โดยมีความเห็นควรสั่งฟ้องผู้ต้องหาตามข้อกล่าวหาและสรุปสำนวนส่งพนักงานอัยการเพื่อทำความเห็นสั่งคดีแล้วพนักงานอัยการมีความเห็นแย้งพนักงานสอบสวนคดีพิเศษเนื่องจากเห็นว่าคดีมีพยานหลักฐานไม่พอฟ้องและมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีนั้น ในการนี้ให้ส่งสำนวนการสอบสวนที่พนักงานอัยการมีความเห็นแย้งความเห็นของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษให้อธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษหรือผู้ดำรงตำแหน่งอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวงเป็นผู้มีอำนาจทำความเห็นแย้งโดยต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 60 วัน นับแต่วันที่ได้รับคำสั่งหากอธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษหรือผู้ดำรงตำแหน่งอื่นที่กำหนดในกฎกระทรวงเห็นว่าคำสั่งของพนักงานอัยการที่มีความเห็นว่าสั่งไม่ฟ้องนั้นเป็นคำสั่งที่ชอบแล้วก็ให้อธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษหรือผู้ดำรงตำแหน่งอื่นมีคำสั่งตามความเห็นของพนักงานอัยการและห้ามมิให้มีการสอบสวนเกี่ยวกับบุคคลนั้นในเรื่องเดียวกันนั้นอีก เว้นแต่จะได้พยานหลักฐานใหม่อันสำคัญแก่คดีซึ่งน่าจะทำให้ศาลลงโทษผู้นั้นได้ แต่หากอธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษหรือผู้ดำรงตำแหน่งอื่นมีความเห็นแย้งความเห็นหรือคำสั่งของพนักงานอัยการก็ให้ส่งสำนวนและความเห็นที่แย้งกันไปให้อัยการสูงสุดชี้ขาดความเห็นแย้งดังกล่าว คำสั่งชี้ขาดความเห็นแย้งของอัยการสูงสุดให้เป็นที่สุด

หลักประกันความอิสระในการทำงานของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษนั้น กรมสอบสวนคดีพิเศษได้จัดตั้งคณะกรรมการพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ หรือ กพศ. เป็นหน่วยงานในการพิจารณาคำสั่งของผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ในกรณีที่มีคำสั่งให้ย้ายพนักงานสอบสวนคดีพิเศษไปดำรงตำแหน่งอื่นอันมิใช่การเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้น หรือย้ายประจำปี หรือเป็นกรณีที่อยู่ในระหว่างถูกดำเนินการทางวินัย หรือเป็นกรณีตกเป็นจำเลยในคดีอาญาซึ่งศาลมีคำสั่งประทับฟ้องแล้ว หรือมีคำสั่งไม่เลื่อนขึ้นเงินเดือนประจำปี หรือมีคำสั่งลงโทษทางวินัยแก่พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษต้องส่งคำสั่งพร้อมความเห็นของตนไปให้ กพศ. พิจารณาเพื่อมีความเห็นว่าคำสั่งนั้นเป็นไปโดยถูกต้องและเหมาะสมหรือไม่ โดย กพศ. ต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ได้รับความเห็นของผู้บังคับบัญชา อย่างไรก็ตาม แม้ว่า กพศ. พิจารณาแล้วจะมีความเห็นต่างไปจากความเห็นของผู้บังคับบัญชาก็ตาม แต่ผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษก็ยังออกคำสั่งตามความเห็นของตนก็ได้ ทั้งนี้ต้องแสดงเหตุผลของการไม่เห็นด้วยกับความเห็นของ กพศ. ไว้ในคำสั่งดังกล่าวด้วย

สำหรับบทกำหนดโทษนั้น ร่างพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. กำหนดโทษสำหรับบุคคลที่เปิดเผยเอกสารหรือข้อมูลข่าวสารที่ได้จากไปรษณีย์ โทรเลข โทรศัพท์ โทรสาร คอมพิวเตอร์ เครื่องมือหรืออุปกรณ์ในการสื่อสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อทางเทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งถูกใช้หรืออาจถูกใช้เพื่อประโยชน์ในการกระทำความผิดที่เป็นคดีพิเศษโดยมิได้เป็นการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่หรือตามกฎหมายหรือตามคำสั่งศาล ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่หากผู้กระทำความผิดดังกล่าวเป็นพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ เจ้าหน้าที่คดีพิเศษ พนักงานอัยการ หรือบุคคลอื่นที่เข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษแล้ว บุคคลนั้นต้องระวางโทษเป็นสามเท่า

ประการสุดท้าย ในบรรดาสำนวนคดีพิเศษที่ยังอยู่ในระหว่างการดำเนินการในชั้นสอบสวน การดำเนินการของพนักงานอัยการหรือการพิจารณาของศาล ให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการและศาลซึ่งปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวยังคงปฏิบัติหน้าที่ตามอำนาจหน้าที่เดิมต่อไปจนกว่าคดีจะถึงที่สุด เว้นแต่ กคพ. จะมีมติกำหนดเป็นอย่างอื่น

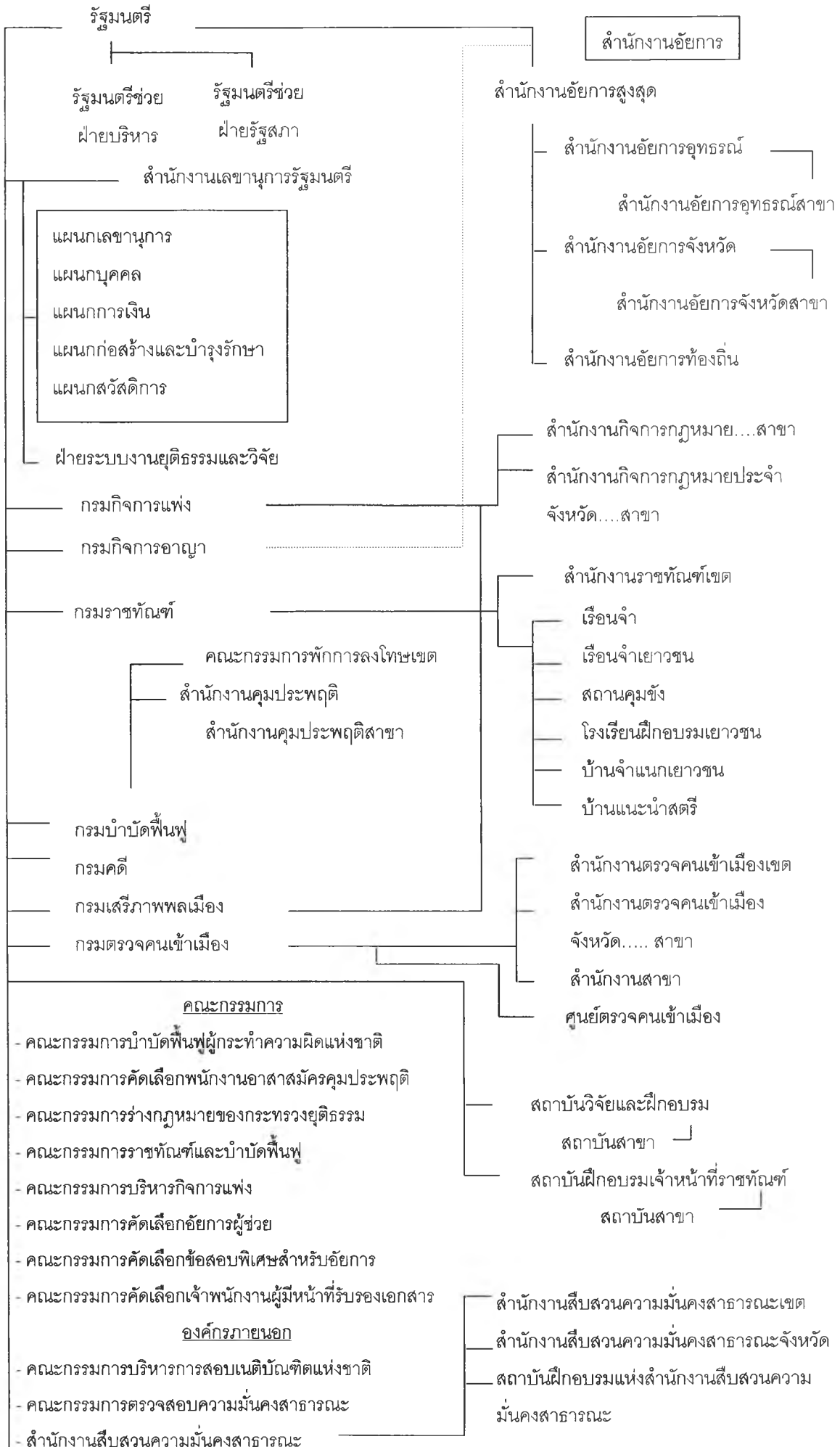
3.3 อำนาจหน้าที่ของหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในประเทศญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีลักษณะเด่นของกฎหมาย 2 ระบบ กล่าวคือ โครงสร้างกฎหมายเป็นระบบซีวิลลอว์ซึ่งการดำเนินคดีอาญาจะมีลักษณะเป็นระบบไต่สวน (Inquisitorial System) อย่างชัดเจน ตำรวจ อัยการ ศาลต่างมีหน้าที่ในการเข้าค้นหาความจริง แต่ในขณะเดียวกัน ญี่ปุ่นก็ได้รับเอาระบบกฎหมายของเยอรมันซึ่งเป็นระบบคอมมอนลอว์มาเป็นแม่แบบสำหรับกฎหมายอาญาและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาด้วย เมื่อต่อมาญี่ปุ่นเข้าร่วมในสงครามโลกครั้งที่ 2 และเป็นฝ่ายแพ้สงครามทำให้ญี่ปุ่นต้องปฏิรูประบบการเมือง ระบบราชการและระบบกฎหมายโดยให้มีรัฐธรรมนูญใหม่และนำแนวคิดเรื่อง Due Process มาใช้ในระบบกฎหมาย ญี่ปุ่นจึงมีจุดเด่นในแง่ที่นำกฎหมายทั้งระบบซีวิลลอว์และระบบคอมมอนลอว์รวมไว้ในประเทศเดียวกัน นอกจากนี้ขนบธรรมเนียมแนวคิดของประเทศในทวีปเอเชียเกี่ยวกับลักษณะการบังคับใช้กฎหมายอาญาและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญายังแตกต่างจากแนวคิดของประเทศสหรัฐอเมริกาหรือประเทศในทวีปยุโรป กล่าวคือ ประเทศในทวีปเอเชียมักมีแนวคิดให้ผู้กระทำความผิดรับสารภาพในสิ่งที่ได้กระทำ แต่อย่างไรก็ตามการรับสารภาพดังกล่าวต้องมีได้เกิดจากการบังคับ ยุยง ส่งเสริม หรือให้รางวัลด้วยประการใดๆ และยังมีแนวความคิดอีกว่าจะไม่มีการยุยงส่งเสริมให้ผู้ต้องหาให้

การปฏิเสธ แนวคิดนี้ต่างจากแนวคิดของประเทศสหรัฐอเมริกาหรือประเทศในทวีปยุโรปที่มักจะยุยงให้ประชาชนไม่ยอมรับสารภาพโดยให้มีการต่อสู้คดีโดยเท่าเทียมกันอย่างถึงที่สุด

กระบวนการยุติธรรมในประเทศญี่ปุ่นมีกระทรวงยุติธรรมเป็นองค์กรหลักในการทำหน้าที่บริหารงานยุติธรรม โดยมีองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญารวมอยู่ในกระทรวงยุติธรรมยกเว้นศาลซึ่งไม่อยู่ในสังกัดของกระทรวงยุติธรรมแต่แยกออกเป็นหน่วยงานอิสระตามแนวคิดของการแบ่งแยกอำนาจ โครงสร้างของกระทรวงยุติธรรมของประเทศญี่ปุ่นจึงแสดงละเอียดได้ดังนี้³

³ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, “โครงสร้างกระทรวงยุติธรรมและงานอัยการของญี่ปุ่น” บท
บัณฑิตย. เล่มที่ 58 ตอน 2, (มิถุนายน 2541), หน้า 155.

จากโครงสร้างของกระทรวงยุติธรรมดังกล่าวเห็นได้ว่า รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นบุคคลที่มีตำแหน่งสูงสุดในกระทรวงยุติธรรมโดยมีรัฐมนตรีช่วยว่าการฝ่ายรัฐสภา (Parliamentary Vice – Minister of Justice) และรัฐมนตรีช่วยว่าการฝ่ายบริหาร (Administrative Vice – Minister of Justice) เป็นตำแหน่งรองลงมา โดยรัฐมนตรีว่าการและรัฐมนตรีช่วยว่าการฝ่ายรัฐสภาจะได้รับการคัดเลือกจากสมาชิกรัฐสภา ในขณะที่รัฐมนตรีช่วยว่าการฝ่ายบริหารจะได้รับการคัดเลือกจากพนักงานอัยการ

หน่วยงานภายในกระทรวงยุติธรรมของประเทศญี่ปุ่นจะแบ่งเป็นสำนักงานเลขานุการรัฐมนตรีและกรมต่างๆ อีก 7 กรม กล่าวคือ กรมกิจการแพ่ง กรมกิจการอาญา กรมราชทัณฑ์ กรมบำบัดฟื้นฟู กรมคดี กรมเสรีภาพพลเมือง และกรมตรวจคนเข้าเมือง โดยมีสำนักงานอัยการเป็นหน่วยงานที่แยกออกจากกรมอื่นๆ และอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม พนักงานอัยการในประเทศญี่ปุ่นยังถือได้ว่าเป็นบุคคลที่มีบทบาทอย่างสูงในกระบวนการยุติธรรมและจะได้รับการคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งสำคัญในหน่วยงานของกระทรวงยุติธรรม เช่น อธิบดีกรม หัวหน้ากองที่สำคัญๆ ตามกฎหมายจัดตั้งกระทรวงยุติธรรม (Law for the Establishment of the Ministry of Justice) ในปี พ.ศ. 2539 มีอัยการเข้าดำรงตำแหน่งต่างๆ ในกระทรวงยุติธรรมถึง 133 คน จากบุคลากรในกระทรวงยุติธรรมทั้งหมด 780 คน⁴

ในระบบกระบวนการยุติธรรมของญี่ปุ่นนั้นมีลักษณะบางประการที่เหมือนและคล้ายกับกระบวนการยุติธรรมของไทย โดยในกระบวนการยุติธรรมของญี่ปุ่นมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. พนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนคดีที่เจ้าพนักงานตำรวจส่งสำนวนมาให้พิจารณาสั่งได้ นอกจากนี้พนักงานอัยการยังมีอำนาจเริ่มทำการสอบสวนได้เองโดยไม่จำเป็นต้องมีเจ้าพนักงานตำรวจเข้าร่วมในการสอบสวนหรือเริ่มทำการสอบสวน ซึ่งในทางปฏิบัติพนักงานอัยการมักเริ่มทำการสอบสวนด้วยตัวเอง

⁴ Tomoko Akane, “โครงสร้างกระทรวงยุติธรรมและงานอัยการของญี่ปุ่น”, บทบัญญัติ, เล่มที่ 52 ตอนที่ 2, (มิถุนายน 2541), หน้า 175.

2. ผู้ที่มีอำนาจร้องขอต่อศาลเมื่อฝากขังผู้ต้องหาและฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล คือ พนักงานอัยการเท่านั้น เอกชนหรือเจ้าพนักงานตำรวจจะร้องขอฝากขังผู้ต้องหาหรือฟ้องคดีเองไม่ได้

3. การสอบสวนในญี่ปุ่นจะไม่อนุญาตให้ใช้การสอบสวนแบบลับ การสอดแนมหรือการใช้เครื่องมือสอดแนม

4. พนักงานอัยการมีอำนาจที่จะใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีได้แม้พยานหลักฐานจะมีเพียงพอที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าจำเลยกระทำความผิดจริง ทั้งนี้ก่อนที่พนักงานอัยการจะใช้ดุลพินิจดังกล่าว พนักงานอัยการต้องพิจารณาถึงปัจจัยที่ผู้ต้องหาอาจจะแก้ไขหรือฟื้นฟูตนเองให้กลับคืนสู่สังคมได้

5. คดีอาญาทุกคดีต้องได้รับการพิจารณาโดยองค์คณะผู้พิพากษาเท่านั้น และไม่มีระบบลูกขุนในการพิจารณาคดี

6. แม้ว่าผู้ต้องหาจะให้การรับสารภาพก็ตาม แต่การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลยังคงต้องดำเนินการต่อไป นอกจากนี้การต่อรองคำรับสารภาพจะมีไม่ได้

7. พยานบอกเล่าเป็นสิ่งต้องห้ามมิให้รับฟังเป็นพยานในการพิจารณา แต่ผู้พิพากษาสามารถรับฟังบันทึกคำพยานที่พนักงานอัยการเป็นผู้จัดทำขึ้นได้ และในทางปฏิบัติพนักงานอัยการมักทำบันทึกดังกล่าว เมื่อทำการสอบคำให้การผู้ต้องหาหรือพยาน

8. ในคำแถลงการณ์ปิดคดี พนักงานอัยการสามารถแนะนำให้ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกตามระยะเวลาที่สมควรหรือกำหนดค่าปรับตามที่จำเป็นได้ และไม่ว่าศาลจะพิพากษาให้ลงโทษหรือยกฟ้องก็ตาม พนักงานอัยการสามารถอุทธรณ์ต่อศาลสูงได้

9. จำเลยได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยกระทำความผิดจริง

โดยทั่วไปแล้วนั้นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการสอบสวนคือ เจ้าพนักงานตำรวจ โดยเจ้าพนักงานตำรวจจะเป็นผู้เริ่มต้นทำการสอบสวนคดีอาญาซึ่งเมื่อเทียบเป็นอัตราส่วนแล้วพบว่า เจ้าพนักงานตำรวจจะเริ่มทำการสอบสวนเองมากกว่า 90 เปอร์เซ็นต์ แต่พนักงานอัยการก็อาจทำการสอบสวนได้ด้วยตนเองเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการเสริมการสอบสวนของพนักงานตำรวจให้รัดกุมยิ่งขึ้นในการสอบคำให้การผู้เสียหายและพยาน นอกจากนี้พนักงานอัยการยังสามารถแนะนำให้เจ้าพนักงานตำรวจทำการสอบสวนเพิ่มเติมเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มอีกก็ได้ โดยทั่วไปแล้วคดีที่พนักงานอัยการเริ่มทำการสอบสวนเองคือ คดีที่การกระทำความผิดมีลักษณะสลับซับซ้อน เช่น คดีรับสินบน คดีอาชญากรรมทางด้านการเงินขนาดใหญ่ซึ่งมีนักการเมือง ข้าราชการระดับสูงหรือผู้บริหารบริษัทขนาดใหญ่เข้ามาเกี่ยวข้องหรือมีส่วนร่วมในการกระทำความผิด

เหตุที่ประเทศญี่ปุ่นให้พนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนคือ พนักงานอัยการควรต้องทราบถึงวิธีการในการสอบสวนเพราะในชั้นพิจารณาคดีในศาล พนักงานอัยการต้องทราบว่า จะพิสูจน์ความผิดของจำเลยให้ศาลรับฟังลงโทษจำเลยได้โดยปราศจากข้อสงสัยด้วยวิธีการใด การที่พนักงานอัยการเข้าร่วมในการสอบสวนตั้งแต่แรกทำให้พนักงานอัยการสามารถวินิจฉัยและมีคำสั่งในคดีได้อย่างถูกต้องและสามารถตรวจสอบสำนวนการสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจได้ หากพนักงานอัยการไม่สามารถเข้าร่วมในการสอบปากคำพยานหรือไม่สามารถเข้าร่วมในการรวบรวมพยานหลักฐานได้แล้ว พนักงานอัยการก็จำต้องอาศัยเพียงแต่การสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจเท่านั้น ซึ่งการสอบสวนดังกล่าวเป็นเพียงพยานบอกเล่าและไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในชั้นสอบสวนได้ ในระบบกระบวนการยุติธรรมของญี่ปุ่นพนักงานอัยการมีคุณสมบัติเช่นเดียวกับผู้พิพากษาและจะทำหน้าที่ตรวจสอบการสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจอย่างเข้มงวดและระมัดระวัง การตรวจสอบดังกล่าวจะใกล้เคียงกับการตรวจสอบโดยผู้พิพากษา ดังนั้นการตรวจสอบการสอบสวนอย่างเข้มงวดดังกล่าวจึงมีผลเป็นการกันบุคคลที่บริสุทธิ์ออกจากกระบวนการยุติธรรม แต่หากผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดจริงแล้วผู้ต้องหา ก็จะได้รับประกันตามสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาตลอดจนการพิจารณาเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราว เมื่อกระบวนการยุติธรรมของญี่ปุ่นมีขั้นตอนที่เข้มงวดและเคร่งครัดดังกล่าวจึงเป็นการบังคับให้อัยการและตำรวจต้อง

⁵ ประมวลกฎหมายพิจารณาความอาญาญี่ปุ่น (The code of Criminal Procedure : CCP) มาตรา 189 และ 191.

ทำการสอบสวนอย่างเข้มงวดจนสามารถรวบรวมพยานหลักฐานแล้วมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าผู้ต้องหากระทำความผิดจึงจะออกหมายเรียกหรือจับตัวผู้ต้องหามาควบคุมหรือกักขังไว้

นอกจากนี้ยังมีเหตุผลทางประวัติศาสตร์ คือ ในการก่อตั้งสำนักงานอัยการตั้งแต่ปี ค.ศ. 1872 นั้น พนักงานอัยการยังไม่มีอำนาจสอบสวนและศาลยังไม่ยอมรับบันทึกคำให้การพยานซึ่งพนักงานอัยการเป็นผู้จัดทำไว้รับฟังเป็นพยานหลักฐานในชั้นพิจารณา ต่อมาปี ค.ศ. 1986 มีการสำรวจปริมาณคดีพบว่าอัตราส่วนการฟ้อง การยกฟ้องในชั้นไต่สวนมูลฟ้องและการยกฟ้องในชั้นพิจารณา คือ 80% , 44% และ 7% ตามลำดับ⁶ ต่อมาประชาชนได้เรียกร้องให้พนักงานอัยการทำการสอบสวนร่วมกับเจ้าพนักงานตำรวจเนื่องจากไม่ต้องการให้มีการฟ้องผู้ต้องหาโดยปราศจากพยานหลักฐานที่เพียงพอ จึงได้เริ่มให้พนักงานอัยการเข้าร่วมสอบสวนกับเจ้าพนักงานตำรวจ หลักจากที่กฎหมายบัญญัติให้พนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนแล้วพบว่าอัตราส่วนการฟ้อง การยกฟ้องในชั้นไต่สวนมูลฟ้องและการยกฟ้องในชั้นพิจารณา คือ 31% , 5% และ 1.6% ตามลำดับ อันถือได้ว่าอัตราส่วนการยกฟ้องลดลงตามลำดับ ประชาชนจึงเชื่อว่าการที่พนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนจะทำให้การสอบสวนและการรวบรวมพยานหลักฐานเป็นไปโดยครบถ้วนและทำให้กระบวนการยุติธรรมสามารถไว้วางใจได้และมีความน่าเชื่อถือจึงให้การสนับสนุนอำนาจสอบสวนดังกล่าวตลอดมา⁷

หลังจากที่มีการพัฒนาอำนาจการสอบสวนของพนักงานอัยการแล้ว สำนักงานอัยการได้จัดตั้งหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษ (Special Investigations Departments) ในสำนักงานอัยการจังหวัด Tokyo, Osaka, และ Nagoya โดยมีหน้าที่สืบสวนคดีภาษี คดีรับสินบน คดีข้อโกงบริษัท คดีปั่นหุ้น และคดีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค เป็นต้น⁸ นอกจากนี้ยังได้มีการจัดตั้ง Special Criminal Department ในสำนักงานอัยการจังหวัดอื่นอีก 10 จังหวัด แต่พนักงานอัยการที่

⁶ Houmushou Keiji Kyuko, Kensatsu kougian, หน้า 76-77.

⁷ Terutochi Yamachita, The Criminal Justice System in Japan : Prosecution, UNAFEI 103rd International Training Course, April 17, 1996, p. 4.

⁸ หน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในสำนักงานอัยการจังหวัด Tokyo และ Osaka ได้จัดตั้งขึ้นเป็นเวลานานแล้ว แต่หน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในสำนักงานอัยการจังหวัด Nagoya เริ่มจัดตั้งในปี ค.ศ. 1996.

จะทำหน้าที่สืบสวน สอบสวนในคดีต่างๆ มีจำนวนน้อยและไม่สามารถที่จะปฏิบัติหน้าที่ได้ทันพอเพียงกับปริมาณคดี ทำให้หน่วยงานดังกล่าวยังไม่มีความมีบทบาทและผลงานที่เด่นชัดนัก⁹

หน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในสำนักงานอัยการจังหวัด Tokyo ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ทั้งหมด 125 คน โดยเป็นพนักงานอัยการจำนวน 40 คน พนักงานอัยการผู้ช่วย 85 คน โดยในพนักงานอัยการ 40 คน จะมีหัวหน้า 1 คน และรองหัวหน้าอีก 3 คน ดังนั้นจึงมีพนักงานอัยการผู้ปฏิบัติหน้าที่อีกเพียง 36 คน ซึ่งทั้งหมดจะเป็นผู้มีความชำนาญ ความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการทำงานตั้งแต่ 4-18 ปี โดยคดีส่วนใหญ่ที่หน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในสำนักงานอัยการจังหวัด Tokyo รับผิดชอบมักเป็นคดีเกี่ยวกับการรับสินบนโดยเจ้าพนักงานของรัฐหรือคดีหลีกเลี่ยงภาษี เป็นต้น

คดีที่สร้างชื่อให้หน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษมีหลายคดี เช่น ปี ค.ศ. 1976 คดี Lockheed คดีนี้พนักงานอัยการของหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษประจำสำนักงานอัยการจังหวัด Tokyo พบว่า บริษัท Lockheed Aircraft Corporation ได้จ่ายเงินให้กับข้าราชการกระทรวงคมนาคมเป็นเงินจำนวนมากกว่า 500 ล้านดอลลาร์สหรัฐอเมริกา โดยจ่ายผ่านบริษัท Marubeni Trading Corporation ทั้งนี้เพื่อให้อำนวยความสะดวกในการขายเครื่องบินของบริษัท Lockheed ให้กับบริษัท Japanese Airline Corporation ซึ่งทำธุรกิจสายการบิน All Nippon Airways (ANA) ในคดีนี้นอกจากผู้บริหารของบริษัท Marubeni และบริษัท ANA จะถูกจับกุมแล้ว อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมและอดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคมยังถูกจับกุมและดำเนินคดีในข้อหาให้และรับสินบน ศาลพิพากษาให้จำคุกอดีตนายกรัฐมนตรี 4 ปี จำเลยอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน จำเลยฎีกา ขณะที่คดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกานั้นจำเลยถึงแก่ความตาย ศาลจึงมีคำสั่งให้จำหน่ายคดี ในปี ค.ศ. 1993

⁹ Tomoko Akane, The Criminal Justice System in Japan : Prosecution, UNAFEI 103rd International Training Course, April 17, 1996 และดูบทบัญญัติ เล่มที่ 52 ตอน 2 (มิถุนายน 2541), หน้า 177.

นอกจากนี้ยังมีคดีซึ่งสร้างความอึดใจเกี่ยวข้องกับการรับสินบนจำนวนมากมายมหาศาลที่เกิดขึ้นในกระทรวงเดียวกัน ในปี ค.ศ. 1988 อีกคดีหนึ่ง คือ ในคดีที่ผู้บริหารบริษัท Recruit Cosmos Corporation ซึ่งมีบริษัทแม่คือ บริษัท Recruit Corporation ทำธุรกิจเกี่ยวกับการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ ได้ขายสิทธิในการซื้อหุ้นโดยให้คำรับรองว่าราคาหุ้นจะสูงขึ้นอย่างแน่นอน และได้ขายหุ้นให้กับข้าราชการระดับสูงในกระทรวงดังกล่าว ซึ่งในความเป็นจริงแล้วสิทธิในการซื้อหุ้นดังกล่าวนั้น บริษัทต้องเสนอขายให้กับสาธารณชนตามลำดับขั้นตอนการจองซื้อก่อน แต่ข้าราชการดังกล่าวกลับได้รับสิทธิดังกล่าวก่อนโดยการเรียกรับสินบนเป็นสิทธิในการซื้อหุ้นเป็นข้อแลกเปลี่ยนเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับบริษัทในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานของรัฐในเรื่องต่างๆ ต่อมาข้าราชการระดับสูงดังกล่าวซึ่งประกอบด้วยเลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงแรงงานและประธานบริษัท Japan Telephone and Telegram Corporation ถูกจับกุมและถูกพนักงานอัยการฟ้องร้องดำเนินคดีโดยในขณะนี้คดียังอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาล

หน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในสำนักงานอัยการจังหวัด Tokyo ยังได้ทำการสอบสวนคดี Kyouwa โดยในคดีนี้ Kyouwa ได้ให้สินบนแก่ Abe Fumio เป็นเงินประมาณ 80 ล้านเยน โดย Fumio ทำธุรกิจเกี่ยวกับการสร้างคานเหล็กขนาดใหญ่ แต่ต่อมาธุรกิจดังกล่าวล้มละลาย Fumio ได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองโดยมีตำแหน่งเป็นเลขาธิการของพรรค Liberal Democratic Party ซึ่งมีหน้าที่ในการปกครอง ควบคุมดูแลและบริหารพรรคดังกล่าว โดยก่อนหน้านี้ Fumio เคยเป็นหัวหน้างานพัฒนาของจังหวัด Hokkaido และ Okinawa ข้อแลกเปลี่ยนที่ Fumio ต้องทำหลังจากที่ได้สินบนแล้วคือ Fumio ต้องเปิดเผยความลับที่สำคัญของรัฐบาลหรือหน่วยงานของราชการให้ Kyouwa ทราบ หลังจากนั้นสังคมเริ่มรับรู้ถึงพฤติกรรมของ Fumio และประณามการกระทำดังกล่าว Fumio จึงตัดสินใจลาออกจากตำแหน่งทางการเมืองในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1991 ต่อมา Fumio ถูกจับกุมในเดือน มกราคม ปี ค.ศ. 1992 และในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1994 ศาลพิพากษาให้จำคุก Fumio มีกำหนด 2 ปี

จากตัวอย่างคดีที่เกิดขึ้นในประเทศญี่ปุ่นนี้ เห็นได้ว่า ปัญหาการรับสินบนมักเกิดกับข้าราชการระดับสูง หรือในบางครั้งผู้กระทำความผิดมีตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีหรือเลขาธิการพรรคการเมืองหรือสมาชิกรัฐสภา¹⁰ (Diet members) โดยหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษได้ทำการสอบ

¹⁰ ประเทศญี่ปุ่นเรียกรัฐสภาว่า Diet

สวนในคดีที่คณะกรรมการทางการค้าถูกแรงกดดันจากสมาชิกรัฐสภาที่ได้รับสินบนจากบริษัทรับเหมาก่อสร้างบริษัทหนึ่งให้คณะกรรมการทางการค้าเปิดเผยราคาประมูลงานก่อสร้างล่วงหน้าเพื่อที่บริษัทรับเหมาก่อสร้างจะได้ประมูลราคางานในการก่อสร้างได้ถูกที่สุด หรือในคดีหลีกเลี่ยงการชำระภาษี สมาชิกรัฐสภามักนำเงินหรือรายได้จากการเรียกรับสินบนจากบริษัทรับเหมาก่อสร้างไปใช้เป็นประโยชน์ส่วนตัว แต่แสดงในรายการเสียภาษีว่าเป็นเงินที่ได้มาเพื่อเป็นรายได้ให้แก่พรรคการเมืองเพื่อที่ตนจะไม่ต้องเสียภาษีเป็นต้น ซึ่งก่อนหน้าที่จะมีหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษนั้น ญี่ปุ่นมีเจ้าพนักงานตำรวจเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่สอบสวนแต่ปรากฏว่าการสอบสวนไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ เนื่องจากไม่สามารถรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้ ทั้งนี้เพราะเจ้าพนักงานตำรวจต้องทำงานภายใต้แรงกดดันจากอิทธิพลหรือคำสั่งจากราชการระดับสูงหรือสมาชิกรัฐสภา ทำให้เจ้าพนักงานตำรวจไม่สามารถดำเนินการสอบสวนได้อย่างมีอิสระและมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง¹¹

จากปัญหาดังกล่าวจึงเริ่มมีแนวคิดให้พนักงานอัยการเข้าทำการสอบสวนในคดีความผิดที่มีลักษณะซับซ้อนเป็นพิเศษ เช่น คดีที่ข้าราชการระดับสูงเรียกรับสินบนหรือคดีอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ เนื่องจากพนักงานอัยการมีความเป็นอิสระสูง อำนาจทางการเมืองหรืออิทธิพลอื่นใดไม่สามารถจะข่มขู่หรือกดดันให้มีคำสั่งโยกย้ายพนักงานอัยการออกจากตำแหน่งที่ดำรงอยู่ได้ แม้ว่าโครงสร้างกระทรวงยุติธรรมของญี่ปุ่นจะกำหนดให้สำนักงานอัยการอยู่ในสังกัดของกระทรวงยุติธรรมก็ตาม แต่ในความเป็นจริงแล้วการจัดการคดีและการสอบสวนคดี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมไม่มีอำนาจที่จะดำเนินการแทรกแซงการทำงานของพนักงานอัยการดังกล่าวได้ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมมีอำนาจควบคุมการทำงานของพนักงานอัยการได้ก็เฉพาะการทำงานของอัยการสูงสุดซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของพนักงานอัยการเท่านั้น กล่าวคือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมไม่มีอำนาจควบคุมการทำงานของพนักงานอัยการแต่ละคนได้¹² เมื่อพิจารณาจากหลักการนี้แล้วจะเห็นได้ว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมสามารถควบคุมอัยการสูงสุดซึ่งเป็นบุคคลสูงสุดในการปฏิบัติหน้าที่การฟ้องคดีจึงถือได้ว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมสามารถควบคุมงานฟ้องดำเนินคดีของพนักงานอัยการในทางอ้อมได้ แต่ไม่

¹¹ Tomotsu Hasegawa, *Investigation of Corruption in Japan*, UNAFEI 113th Investigation Training Course, p. 470.

¹² กฎหมายสำนักงานอัยการญี่ปุ่น มาตรา 14 (Public Prosecutors Office Law)

สามารถควบคุมงานฟ้องและดำเนินคดีของพนักงานอัยการแต่ละคนอันถือว่าเป็นการควบคุมโดยตรงได้¹³ จึงถือได้ว่าการสอบสวนของพนักงานอัยการมีอิสระและสามารถอำนวยความสะดวกได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ระบบงานสอบสวนโดยพนักงานอัยการในคดีอาญายังได้รับการยอมรับว่าเป็นงานสอบสวนที่สามารถไว้วางใจได้ และเป็นงานสอบสวนเพื่อประโยชน์ของสาธารณะอย่างแท้จริง ต่อมาจึงมีการพัฒนางานสอบสวนของพนักงานอัยการเป็นหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในสำนักงานอัยการดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่นกำหนดให้ศาลเป็นผู้ออกหมายค้น หมายจับหรือคำสั่งให้ยึดทรัพย์โดยมีขอบเขตในการควบคุมการออกหมายอย่างเคร่งครัด ภายใต้หลักการนี้การที่พนักงานสอบสวนจะยึดวัตถุหรือสิ่งของใดไว้เป็นหลักฐานประกอบคดีแล้ววัตถุหรือสิ่งของนั้นต้องมีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีส่วนสัมพันธ์โดยตรงกับคดี พนักงานสอบสวนในหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษจึงจะขอให้ศาลออกหมายค้น หมายจับหรือคำสั่งให้ยึดทรัพย์ได้ อย่างไรก็ตาม วัตถุหรือสิ่งของในคดีหนึ่งอาจจะเป็นหลักฐานหรือเครื่องบ่งชี้อันเป็นหนทางในการค้นหาการกระทำอื่นซึ่งเป็นความผิดได้ เช่น ในระหว่างการสอบสวนคดีเรื่องหนึ่งซึ่งเกี่ยวกับคดีลักเลียงภาษีอากร เมื่อเจ้าหน้าที่ได้ยึดใบเสร็จรับเงินเพื่อไว้ใช้เป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดีกับผู้ต้องหาแล้ว แต่ภายหลังได้ตรวจสอบพบว่าใบเสร็จรับเงินดังกล่าวเป็นเอกสารปลอมซึ่งพนักงานสอบสวนอาจทำการสอบสวนขยายผลเพื่อค้นหาตัวบุคคลผู้กระทำความผิดอื่นอีกได้ ซึ่งแนวทางการพัฒนาเทคนิคการสอบสวนคดีในประเภทนี้เคยปรากฏในหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษประจำสำนักงานอัยการจังหวัด Osaka

¹³ ในอดีตมีเพียงคดีเดียวที่รัฐมนตรีเข้าควบคุมการสั่งการของอัยการสูงสุดให้หยุดการสอบสวนคดี (ปี ค.ศ. 1954) ซึ่งเป็นคดีที่อัยการพยายามจะจับกุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นเลขาธิการพรรคการเมืองเสียงข้างมาก ในข้อหารับสินบน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมซึ่งเป็นสมาชิกพรรคการเมืองเดียวกันได้สั่งอัยการสูงสุดไม่ให้จับกุมบุคคลดังกล่าวอันส่งผลให้การสอบสวนไม่อาจดำเนินต่อไปได้ อัยการสูงสุดยินยอมปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าวแต่ได้แถลงข่าวให้สื่อมวลชนทราบและมีผู้ไม่เห็นด้วยกับการกระทำของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ในทำนองสุดท้ายที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมต้องลาออกจากตำแหน่ง

ในคดีนั้น หน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษประจำสำนักงานอัยการจังหวัด Osaka ทำการสอบสวนเรียกสืบพยานที่เกี่ยวข้องกับนายกเทศมนตรีเมือง Wakayama (เป็นเมืองที่มีประชากรประมาณ 400,000 คน และเป็นเมืองท่องเที่ยว) และอดีตประธานสภาเทศบาลเมือง Wakayama ในเบื้องต้นนั้นเจ้าหน้าที่ได้เบาะแสจากบทความในหนังสือพิมพ์รายงานว่า สหกรณ์การเกษตรของเมือง Sennan City (Sennan City Agricultural Cooperative : SCAC) ในจังหวัด Osaka กำลังจะล้มละลาย ซึ่งเรื่องดังกล่าวถือได้ว่าเป็นเรื่องที่ไม่น่าจะเกิดขึ้นได้ในสหกรณ์เพื่อการเกษตร ใน การสอบสวนเบื้องต้นพบข้อมูลว่า SCAC กำลังประสบปัญหาทางการเงินเนื่องจากมีหนี้เสียในบัญชีมาก ยิ่งกว่านั้นยังพบว่า Mr. X เป็นลูกหนี้ของ SCAC และมีข้อมูลที่ได้จากการสอบสวนขยายผลว่า Mr. X เป็นผู้ต้องสงสัยในคดีให้สินบนแก่เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานท้องถิ่นและสมาชิกในสภาท้องถิ่น หน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษจึงเริ่มทำการสอบสวนขยายผลมากขึ้นและเชื่อว่าใน SCAC น่าจะมีการตกแต่งบัญชีเกี่ยวกับบัญชีหนี้สินโดยมี Mr. X เป็นตัวการในการกระทำผิด

พนักงานสอบสวนของหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษเริ่มทำการสอบสวนสำนักงานสหกรณ์เพื่อการเกษตรในจังหวัด Osaka ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแล รับผิดชอบและควบคุมสหกรณ์เพื่อการเกษตรในจังหวัด Osaka โดยมีการตรวจสอบการบริหารการจัดการของสหกรณ์ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้และเก็บรวบรวมรายงานหรือเอกสารที่ได้รับจากการตรวจสอบดังกล่าว พนักงานสอบสวนได้นำเอกสารและรายงานที่ได้รวบรวมไว้มาวิเคราะห์เกี่ยวกับการกู้ยืมเงินของ SCAC และทำการสอบปากคำคณะผู้ร่วมงานของ SCAC ทั้งหมด ในที่สุดพนักงานสอบสวนพบว่าการกระทำของ Mr. X และหัวหน้าของ SCAC น่าจะเป็นการกระทำความผิดตามข้อสันนิษฐานของพนักงานสอบสวนที่ว่ามีการโกงบัญชีเป็นเงิน 500 ล้านบาทและพยานหลักฐานที่เก็บรวบรวมไว้ น่าจะเพียงพอที่จะพิสูจน์ความผิดได้ พนักงานสอบสวนจึงทำการจับกุมบุคคลทั้งหมดในข้อหาเกี่ยวกับการร่วมกันโกงบัญชีการเงิน Mr. X กับพวกให้การรับสารภาพ

ระหว่างการสอบสวนคดีนั้น พนักงานสอบสวนได้ทำการตรวจค้นสำนักงานของ Mr. X และยึดหนังสือรับรองซึ่งออกโดยบริษัทพัฒนาที่ดิน Wakayama (Wakayama Land Development Agency) หนังสือรับรองดังกล่าวระบุว่าบริษัทสัญญาว่าจะซื้อที่ดินของ Mr. X ซึ่งมองดูเผินๆ ก็จะเป็นหนังสือรับรองธรรมดา แต่เมื่อทำการตรวจสอบแล้วพบว่าหนังสือรับรองดังกล่าวมีสิ่งผิดปกติ เช่น ลายมือชื่อในหนังสือรับรองซึ่งโดยปกติทั่วไปแล้วผู้ที่มีอำนาจลงชื่อในหนังสือรับรองน่าจะเป็นหัวหน้าของบริษัทนั้นๆ แต่ในกรณีนี้พบว่าผู้ที่ลงชื่อในหนังสือรับรองดังกล่าวคือเจ้าหน้าที่ในระดับล่าง นอกจากนี้หนังสือรับรองยังมีสิ่งผิดปกติอีกประการหนึ่ง คือ ราคาที่

ดินที่ทำการซื้อขายในขณะนั้นไม่ได้มีราคาแพงเหมือนกับราคาที่ดินที่กล่าวอ้างไว้ในหนังสือรับรองดังกล่าว พนักงานสอบสวนจึงทำการสอบสวนขยายผลโดยยึดหนังสือรับรองดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานสำคัญที่ทำให้เชื่อได้ว่า Mr. X มีส่วนร่วมในการให้สินบนแก่เจ้าหน้าที่ของบริษัทดังกล่าว

จากข้อมูลที่พนักงานสอบสวนรวบรวมได้นี้ พนักงานสอบสวนได้สอบถามผู้บังคับบัญชาของ Mr. X ในครั้งแรกนั้นทุกคนให้การปฏิเสธ แต่หลังจากนั้นก็ให้การรับสารภาพว่าได้ให้เงินเป็นสินบนแก่ Mr. Y เป็นเงิน 5 ล้านบาท โดยในขณะนั้น Mr. X ให้สินบนแก่ Mr. Y นั้น Mr. Y มีตำแหน่งเป็นอดีตรัฐมนตรีสภาเทศบาล Wakayama และ Mr. Y ได้ใช้อำนาจหน้าที่บังคับให้ผู้บังคับบัญชาของบริษัทพัฒนาที่ดิน Wakayama ซึ่งในขณะนั้นมีตำแหน่งเป็นนายกเทศมนตรีเมือง Wakayama ให้ออกหนังสือรับรองให้แก่ Mr. X ทั้งนี้เพื่อให้ Mr. X เชื่อว่าหนังสือรับรองดังกล่าวจะทำให้ราคาที่ดินมีราคาสูงมากขึ้น

หลังจากที่ผู้บังคับบัญชาของ Mr. X ให้การรับสารภาพแล้ว Mr. X ก็ยังให้การรับสารภาพด้วยโดยให้การเพิ่มเติมว่า Mr. X ยังได้ให้สินบนเป็นเงิน 5 ล้านบาท แก่ Mr. Y ซึ่งต่อมาเมื่อทำการจับกุมตัว Mr. Y ได้ Mr. Y ก็ให้การรับสารภาพ แต่ในกรณีนี้ พนักงานสอบสวนไม่สามารถทำการจับกุมนายกเทศมนตรีเมือง Wakayama ได้ เนื่องจากนายกเทศมนตรีเป็นเพียงผู้ทำตามคำสั่งให้ออกหนังสือรับรองเท่านั้นและยังไม่มีพยานหลักฐานอื่นที่จะพิสูจน์ได้ว่านายกเทศมนตรีมีส่วนร่วมในการกระทำความผิด พนักงานสอบสวนจึงได้ทำการค้นที่ทำงานอันเป็นสำนักงานของนายกเทศมนตรีและทำการตรวจสอบประวัติการทำงานพบว่า ผู้บังคับบัญชาของนายกเทศมนตรีมีความสัมพันธ์และสนิทสนมกับ Mr. Z โดยมีการพบกันในวันหยุดราชการ ณ สำนักงานของนายกเทศมนตรีอันเป็นเรื่องผิดปกติ นอกจากนี้พนักงานสอบสวนยังได้สืบทราบจาก Mr. Y ว่า หากต้องการส่งคนเข้าทำงานในที่ทำการฝ่ายปกครอง Wakayama แล้ว (Wakayama Administrative Office) บุคคลนั้นต้องให้สินบนแก่นายกเทศมนตรีเป็นเงิน 1 ล้านบาท จากการสอบสวน Mr. Z พบว่า ลูกสาวของ Mr. Z ได้เข้าทำงานในสำนักงานดังกล่าวแม้ว่าลูกสาวของ Mr. Z จะสอบเข้าทำงานโดยได้คะแนนน้อยกว่าบุคคลอื่นที่สมัครเข้าสอบแข่งขันด้วยก็ตาม

ต่อมาพนักงานสอบสวนได้เข้าทำการจับกุม Mr. Z นายกเทศมนตรีและเลขานุการนายกเทศมนตรี นอกจากนี้พนักงานสอบสวนยังได้ทำการสอบปากคำภรรยาของ Mr. Z ซึ่งให้การว่าตนมีส่วนร่วมรู้เห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์ทั้งหมด พนักงานสอบสวนจึงได้ทำการจับกุมภรรยาของ Mr. Z

ด้วย ผู้ต้องหาทั้งหมดให้การรับสารภาพตลอดข้อกล่าวหาและศาลพิพากษาให้จำคุกนายกเทศมนตรีมีกำหนด 2 ปี

จากคดีที่ได้ยกตัวอย่างนี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิเคราะห์พยานหลักฐานโดยอาศัยความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษสืบสวน สอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานโดยอาศัยหนังสือรับรองเพียงฉบับเดียวและการนัดพบระหว่างนายกเทศมนตรีและ Mr. Z เป็นตัวแปรในการสอบสวนขยายผลเพื่อนำไปสู่การพิสูจน์การกระทำความผิดในคดีอื่น หากพนักงานสอบสวนทั่วไปซึ่งขาดความเชี่ยวชาญหรือความรอบคอบไม่ได้สังเกตเห็นหนังสือรับรองมีสิ่งผิดปกติหรือการพบกันในวันหยุดเป็นเรื่องน่าสงสัยแล้ว การกระทำความผิดครั้งอื่นๆ ก็อาจจะตรวจสอบไม่พบและผู้กระทำความผิดก็อาจจะไม่ถูกดำเนินคดี ดังนั้นการพัฒนาแนวทางการสอบสวนในคดีพิเศษเพื่อพัฒนาความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ของพนักงานสอบสวนจึงต้องมีการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง

แม้ว่าความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ของพนักงานสอบสวนจะเป็นเรื่องสำคัญก็ตาม แต่เทคนิคในการสอบสวนโดยอาศัยอำนาจตามที่กฎหมายกำหนดให้ไว้ก็เป็นเรื่องที่ไม่อาจเพิกเฉยได้ เนื่องจากในปัจจุบันการสอบสวนในคดีพิเศษมีแนวโน้มที่จะประสบปัญหายุ่งยากมากขึ้นเพราะพยานหลักฐานมักอยู่กับตัวผู้ต้องหา ซึ่งพนักงานสอบสวนไม่อาจจะรวบรวมพยานหลักฐานจากกลุ่มผู้ต้องหาได้ง่ายมากนัก ดังนั้นการพัฒนาแนวคิดหรือเทคนิคในการสอบสวนแบบใหม่จึงเกิดขึ้น เช่น แนวคิดในการให้ความคุ้มครองพยาน หรือการกันผู้ต้องหาบางคนไว้เป็นพยานโดยแลกเปลี่ยนกับคำให้การที่เป็นประโยชน์กับแนวทางการสอบสวนที่จะสามารถโยงไปยังบุคคลที่อยู่เบื้องหลังการกระทำความผิด ซึ่งแนวคิดในการใช้เทคนิคการสอบสวนประเภทนี้น่าจะส่งผลเป็นอย่างดีในคดีที่ข้าราชการของรัฐหรือผู้มีอิทธิพลในทางการเมืองเป็นผู้ต้องหาหรือผู้กระทำความผิดเป็นกลุ่มอาชญากรหรือองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ นอกจากนี้แนวคิดในการสอบสวนโดยใช้เทคนิคดังกล่าวยังได้รับการยอมรับจากสหประชาชาติ โดยในอนุสัญญาของสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติ มาตรา 23 ได้ระบุว่า รัฐภาคีจำเป็นต้องพิจารณาเงื่อนไขในการให้ความคุ้มกันแก่บุคคลบางคนจากการฟ้องร้องดำเนินคดีในทางอาญา¹⁴ เทคนิคการสอบสวนนี้เรียกว่า Immunity System

¹⁴ United Nations Convention Against Transnational Organized Crime, Article 23.

อย่างไรก็ตาม ประเทศญี่ปุ่นยังไม่อนุญาตให้มีการใช้ Immunity System ประกอบการสอบสวนไม่ว่าคดีนั้นจะเป็นการสอบสวนคดีอาญาทั่วไปหรือเป็นคดีพิเศษก็ตาม ซึ่งส่งผลต่อการสอบสวนของพนักงานสอบสวนของหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษมาก เช่น คดีที่พนักงานสอบสวนกล่าวหาอดีตประธานบริษัท Marubeni Trading Company เป็นผู้ต้องหาในคดีให้สินบนแก่อดีตนายกรัฐมนตรีเป็นเงินจำนวน 500 ล้านเยนนั่น แม้ศาลฎีกาจะมีคำพิพากษาว่าอดีตประธานบริษัท Marubeni Trading Company จะมีความผิดจริงตามที่ถูกกล่าวหาก็ตาม แต่คำพิพากษาศาลฎีกาก็ได้ระบุว่า คำให้การในชั้นสอบสวนของ Mr. Archibald Carl Kotchain อดีตประธานบริษัท U.S. Aircraft ซึ่งเป็นบริษัทแม่ของ Lockheed Aircraft Corporation และ Mr. John William Clatter อดีตผู้อำนวยการของบริษัททั้งสองในสาขาญี่ปุ่นซึ่งมีส่วนในการกระทำความผิดและพนักงานสอบสวนมีความเห็นว่า ไม่ดำเนินคดีกับบุคคลทั้งสองแต่กันไว้เป็นพยานเพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีกับอดีตประธานบริษัท Marubeni Trading Company นั้น ศาลไม่สามารถรับฟังเป็นพยานได้¹⁵ โดยศาลฎีกาได้ให้เหตุผลว่าแม้รัฐธรรมนูญของประเทศญี่ปุ่นจะไม่มีบทบัญญัติปฏิเสธแนวคิดของ Immunity System ก็ตาม แต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ไม่ได้มีบทบัญญัติให้อำนาจศาลยอมรับฟังพยานหลักฐานซึ่งเกิดจากการสอบสวนโดยวิธีดังกล่าวเช่นกัน

ในความเป็นจริงแล้ว ระบบการสอบสวนในประเทศญี่ปุ่นมีการแบ่งแยกประเภทความผิดในคดีอาญาโดยแบ่งเป็นคดีอาญาทั่วไปและคดีอาญาอันมีลักษณะเป็นพิเศษ และมีการแบ่งแยกหน่วยงานสอบสวนที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยให้ตำรวจมีหน้าที่สอบสวนคดีอาญาทั่วไปและหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษประจำสำนักงานอัยการมีหน้าที่สอบสวนในคดีพิเศษ แต่อย่างไรก็ตาม การแบ่งแยกดังกล่าวเป็นเพียงการแบ่งแยกโครงสร้างของหน่วยงานและประเภทคดีที่ต้องรับผิดชอบเท่านั้น แม้มิได้มีการกำหนดอำนาจหน้าที่หรือเทคนิคในการสอบสวนให้แตกต่างกัน กล่าวคือ การสอบสวนคดีอาญาทั่วไปและคดีอาญาในลักษณะพิเศษต่างก็ไม่มีอำนาจใช้เทคนิคในการสอบสวนโดยไม่มีการใช้การสอบสวนแบบลับ การสอดแนมหรือการใช้เครื่องมือสอดแนม รวมทั้งการใช้ Immunity System ในอดีต Lockheed ก็ยังมีความคิดเห็นที่ไม่ลงรอยกันว่าจะนำมาใช้ได้หรือไม่ แม้ว่าคำพิพากษาในคดีนี้จะตัดสินเป็นเวลานานแล้ว แต่ปัจจุบันประเทศญี่ปุ่นก็ยังไม่

¹⁵ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน <http://www.OECD/ORG/DAF/ASICOM/PDF/TACHI-PRESENTATION.PDF>.

กฎหมายที่อนุวัติตามอนุสัญญาของสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติโดยขณะนี้ยังอยู่ในขั้นร่างกฎหมายเท่านั้น ดังนั้นจึงยังมีข้อถกเถียงกันว่าเทคนิคในการสอบสวนแบบ Immunity System นี้สามารถนำมาใช้ในการสอบสวนได้หรือไม่

ในท้ายสุดนี้ ผู้เขียนเห็นว่าแม้หน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในประเทศญี่ปุ่นจะมีผลงานในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการก็ตาม แต่หน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในประเทศญี่ปุ่นน่าจะประสบปัญหาในการรวบรวมพยานหลักฐานมากขึ้นอีกเท่าทวีคูณ ดังนั้นควรที่จะมีการพัฒนาเทคนิคในการสืบสวนสอบสวนแบบใหม่เพื่อสามารถรวบรวมพยานหลักฐานและพิสูจน์ความผิดในการกระทำความผิดของผู้ต้องหาได้ อีกทั้งการพัฒนาและฝึกฝนเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจสืบสวนและสอบสวนโดยการฝึกให้มีการทำงานอย่างเป็นมืออาชีพและมีความเข้าใจในการกระทำความผิดประกอบกับมีการสนับสนุนเป็นพิเศษในเรื่องงบประมาณและเครื่องมือในการสอบสวนซึ่งจะส่งผลให้การสอบสวนในคดีความผิดที่มีลักษณะพิเศษสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้ได้ นอกจากนี้การประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมของญี่ปุ่นควรมีแนวคิดที่สอดคล้องไปในทางเดียวกันโดยพิจารณาจากพยานหลักฐานที่รวบรวมได้ในการสอบสวนและการพิจารณาในชั้นศาลประกอบกับคำเบิกความของบุคคลต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการเบิกความในฐานะพยาน ผู้เสียหาย ผู้ต้องหาหรือจำเลยก็ตาม และประการสุดท้ายการพิจารณาความผิดที่มีลักษณะพิเศษควรได้รับการพิจารณาโดยใช้วิธีการพิเศษแยกออกจากการพิจารณาคดีอาญาทั่วไป การป้องกันและการปราบปรามการกระทำผิดในลักษณะพิเศษจึงจะเกิดประโยชน์สูงสุด

3.4 วิเคราะห์เปรียบเทียบหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในประเทศไทยและหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในประเทศญี่ปุ่น

กระบวนการยุติธรรมในประเทศไทยและกระบวนการยุติธรรมในประเทศญี่ปุ่นมีโครงสร้างทางกฎหมายที่มีลักษณะเด่นและคล้ายคลึงกันมาก คือ โครงสร้างของกฎหมายเป็นระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์หรือระบบประมวลกฎหมาย โดยได้รับอิทธิพลจากประเทศในภาคพื้นยุโรป เช่น ประเทศฝรั่งเศส ซึ่งวิธีการดำเนินคดีอาญาจะใช้หลักไต่สวน (Inquisitorial System) แต่ในประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่นกลับใช้แนวปฏิบัติวิธีการดำเนินคดีอาญาในระบบปฏิบัติ (Adversary System) ซึ่งเป็นแนวคิดในระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ ปรัชญาของการค้นหาความจริงในการดำเนินคดีอาญาในระบบนี้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานที่ว่า คู่ความทั้งสองฝ่ายมีฐานะเท่า

เทียมกันและคู่ความทั้งสองฝ่ายต้องต่อสู้กันอย่างยุติธรรมต่อหน้าศาลซึ่งวางตัวเป็นกลางเพื่อค้นหาและแสดงความจริงให้ปรากฏ

ในระบบกฎหมายของประเทศที่ได้รับอิทธิพลจากระบบคอมมอนลอว์ บทบาทของอัยการในฐานะที่เป็นองค์กรกึ่งตุลาการ (Quasi – Judicial Body) ยังจะไม่ชัดเจนนัก อัยการจะไม่มีหน้าที่ที่ชัดเจนที่จะต้องอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม โดยหน้าที่ของอัยการในระบบนี้จะมีลักษณะเป็นฝ่ายโจทก์คือเป็นทนายฝ่ายรัฐเท่านั้น แต่รากฐานของปรัชญาความคิดจะไม่เหมือนกับองค์กรอัยการในประเทศที่เป็นซีวิลลอว์ เนื่องจากการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือการรวบรวมแสวงหาพยานหลักฐานจะเป็นการกระทำโดยตรงหรือโดยอ้อมจากประชาชนหรือศาล เช่น การให้ศาลเข้าควบคุมการใช้มาตรการบังคับอย่างเคร่งครัดหรือการที่มีคณะลูกขุนซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนเป็นผู้กลั่นกรองดุลยพินิจศาลในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงและในการพิพากษาคดี เป็นต้น ซึ่งตรงข้ามโดยสิ้นเชิงกับการดำเนินคดีอาญาในระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ที่จะกำหนดบทบาทของตำรวจ อัยการและศาลให้มีหน้าที่ในการเข้าค้นหาความจริง ทุกองค์กรที่เข้าร่วมเกี่ยวข้องต้องปฏิบัติงานโดยไม่ลำเอียงหรือเข้าข้างฝ่ายใดเพื่อให้เกิดความเที่ยงตรงโดยมีกลไกในการตรวจสอบถ่วงดุลระหว่างองค์กรอย่างเคร่งครัด อัยการในระบบนี้จึงมีหน้าที่โดยตรงในการเข้าค้นหาความจริงเพื่อที่จะนำเสนอข้อเท็จจริงให้ปรากฏแก่ศาล เพื่อที่ศาลจะใช้ดุลยพินิจในการกำหนดโทษอย่างเหมาะสม

สำหรับในประเทศไทยด้วยความไม่เข้าใจว่าระบบกฎหมายของเราเป็นระบบกฎหมายใด ส่งผลให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานซึ่งอาจก่อให้เกิดผลเสียต่อกระบวนการยุติธรรม ในการประสิทธิประสาทความยุติธรรมให้แก่ผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการได้ กล่าวคือ แม้ในเมืองไทยจะมีโครงสร้างระบบกฎหมายในระบบซีวิลลอว์ แต่อัยการซึ่งถือว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญในการนำเสนอพยานหลักฐานต่อศาลกลับไม่มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาโดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีอาญาที่มีลักษณะพิเศษ และแม้ว่าหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษที่จัดตั้งขึ้นใหม่ในประเทศไทยซึ่งถือว่าเป็นหน่วยงานที่รวบรวมผู้ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ เป็นอย่างดี มีพนักงานสอบสวนคดีพิเศษซึ่งมีคุณสมบัติเทียบเท่ากับอัยการและผู้พิพากษา โดยถือเป็นบุคคลหลักที่มีอำนาจหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษ และบางครั้งอาจมีผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเป็นพิเศษทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาคดีพิเศษ แต่อย่างไรก็ตามอัยการกลับไม่มีหน้าที่ในการสอบสวนคดีพิเศษแต่กลับมีหน้าที่เพียงสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษหรือปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษเพื่อให้คำแนะนำและตรวจสอบพยานหลักฐานตั้งแต่ชั้นเริ่มการสอบ

สวนตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ กคพ. กำหนดซึ่งต่างจากหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในประเทศไทย แม้ว่าจะโครงสร้างระบบกฎหมายและวิธีการดำเนินคดีอาญาในญี่ปุ่นจะเหมือนกับประเทศไทย แต่ญี่ปุ่นกลับกำหนดหน้าที่ขององค์กรในกระบวนการอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดตั้งหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษไว้ในสำนักงานอัยการจังหวัด ทำหน้าที่สืบสวนสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานในคดีพิเศษโดยเฉพาะ ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนในคดีพิเศษก็คืออัยการ ซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการพิสูจน์ความผิดของจำเลยและเป็นผู้เชี่ยวชาญและมีความชำนาญประกอบประสบการณ์ในการทำงานตั้งแต่ 4 ถึง 18 ปี อันถือได้ว่าเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในประเทศญี่ปุ่น

ความแตกต่างระหว่างหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในประเทศไทยและหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในประเทศญี่ปุ่นเกี่ยวกับโครงสร้างขององค์กรและบุคคลที่ทำหน้าที่ในการสอบสวนคดีพิเศษ คือ ในประเทศญี่ปุ่น กำหนดให้หน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษเป็นหน่วยงานภายในสังกัดของสำนักงานอัยการสูงสุด และพนักงานสอบสวนคดีพิเศษคือ พนักงานอัยการประจำสำนักงานอัยการจังหวัด ซึ่งถือได้ว่าโครงสร้างของหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในประเทศญี่ปุ่นเป็นโครงสร้างที่อำนวยความสะดวกเป็นอิสระแก่พนักงานสอบสวนคดีพิเศษให้ปลอดจากการบีบคั้นโดยอิทธิพลทางการเมืองหรืออำนาจอื่นใดอันมิชอบด้วยกฎหมาย กล่าวคือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมไม่อาจใช้อำนาจหรืออิทธิพลทางการเมืองมาแทรกแซงหรือเบี่ยงเบนความยุติธรรมในการรวบรวมพยานหลักฐานหรือการพิจารณาสั่งคดีได้ นอกจากนี้การกำหนดให้หน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษเป็นหน่วยงานภายในสังกัดของสำนักงานอัยการสูงสุดในประเทศญี่ปุ่นยังมีข้อดีอีกประการคือการกำหนดให้พนักงานอัยการทำหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนคดีพิเศษดังกล่าวนั้นยังเป็นการลดขั้นตอนการสอบสวนอีกด้วย โดยเมื่อพนักงานอัยการทำหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนเองแล้ว ย่อมทำให้การรวบรวมพยานหลักฐานและการสั่งฟ้องคดีสามารถทำได้ในคราวเดียว เนื่องจากพนักงานอัยการไม่จำเป็นต้องสั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมเพราะพนักงานอัยการทำหน้าที่สอบสวนอยู่แล้ว หรือปัญหาอันเกิดจากความล่าช้าในการประสานงานระหว่างพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการทำให้การพิจารณาคดีไม่สามารถทำได้อย่างรวดเร็ว หรือการให้ความคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของผู้ต้องหาหรือพยานผู้ซึ่งรู้เห็นการกระทำความผิดโดยพนักงานอัยการ ในทางตรงกันข้าม กรมสอบสวนคดีพิเศษในประเทศไทยเป็นหน่วยงานซึ่งสังกัดอยู่ในกระทรวงยุติธรรม มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้บริหารและเห็นนโยบาย นอกจากนี้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมยังมีอำนาจในการควบคุมและกำกับดูแลการบริหารงานรวมถึงอำนาจในการบังคับบัญชาอธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษและพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ แม้ว่าการสอบสวนคดีพิเศษจะมี

คณะกรรมการคดีพิเศษ หรือ กคพ. เป็นคณะกรรมการกำหนดกฎเกณฑ์การบริหารงานก็ตาม แต่ตำแหน่งประธานกรรมการและรองประธานกรรมการคือ นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมซึ่งเป็นข้าราชการการเมืองระดับสูงและมีอำนาจทางการเมืองมากจนอาจส่งผลกระทบต่อความยุติธรรม โดยเฉพาะคดีที่ผู้กระทำความผิดเป็นข้าราชการการเมือง ดังนั้นประเด็นที่ควรพิจารณาในที่นี้ คือ กรมสอบสวนคดีพิเศษในประเทศไทยควรมีโครงสร้างตามหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในประเทศญี่ปุ่น หรือควรมีโครงสร้างตามที่กำหนดไว้ในร่างพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ.

ผู้เขียนมีความเห็นว่า แม้กรมสอบสวนคดีพิเศษในประเทศไทยจะจัดตั้งเป็นกรมภายในกระทรวงยุติธรรมก็ตาม แต่ปัญหาในเรื่องการควบคุมอิทธิพลภายนอกหรือการให้หลักประกันความเป็นอิสระของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษจากอำนาจทางการเมืองโดยพิจารณาเพียงว่า ผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในการบังคับบัญชาหรือการบริหารหน่วยงานในความรับผิดชอบเป็นข้าราชการการเมืองนั้นย่อมเป็นการพิจารณาปัญหาที่ไม่ถูกต้อง เนื่องจากหากพิจารณาเพียงว่าผู้ที่มีอำนาจในการบริหารงานภายในกระทรวง ทบวง กรม ไม่ควรเป็นข้าราชการการเมืองแล้ว การปฏิบัติงานภายในกระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ ย่อมไม่สามารถดำเนินการได้ เพราะข้าราชการการเมืองซึ่งได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนตามการปกครองระบบประชาธิปไตยย่อมเป็นผู้ที่มีหน้าที่ในการควบคุม ดูแลการบริหารงานภายในหน่วยงานที่ตนรับผิดชอบให้เป็นไปโดยเรียบร้อย อย่างไรก็ตาม หากข้าราชการการเมืองใช้อำนาจโดยมิชอบแทรกแซงการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษแล้ว หน่วยงานอิสระหรือองค์กรอิสระที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบการใช้อำนาจหน้าที่หรือปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ คือ ป.ป.ช. จะเป็นองค์กรตามกฎหมายที่ทำหน้าที่ในการดูแลและควบคุมความประพฤติของข้าราชการการเมืองได้ นอกจากนี้สภาผู้แทนราษฎรยังเป็นองค์กรตามกฎหมายที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการกระทำของข้าราชการการเมืองโดยการซักฟอก ตั้งกระทู้ถามหรือเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีหรือนายกรัฐมนตรีได้ ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงอำนาจในการตรวจสอบข้าราชการการเมืองแล้วจึงกล่าวได้ว่า การให้กรมสอบสวนคดีพิเศษเป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงยุติธรรมจึงไม่เป็นที่หวั่นวิตกแต่ประการใด

นอกจากนี้บุคคลที่ทำหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนคดีพิเศษนั้น ผู้เขียนเห็นว่า แม้ประเทศญี่ปุ่นจะกำหนดให้อัยการมีหน้าที่สอบสวนคดีพิเศษในประเทศญี่ปุ่นก็ตาม แต่ในประเทศไทยผู้เขียนเห็นว่า ไม่ควรที่จะให้อัยการมีหน้าที่สอบสวนตั้งแต่ต้นในทุกคดี แต่ควรกำหนดประเด็นคดีที่อัยการจำเป็นต้องทำร่วมกันกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษตามที่บัญญัติไว้ในร่างพระราชบัญญัติ

การสอบสวนคดีพิเศษ โดยหลักเกณฑ์ที่ควรกำหนดว่าคดีประเภทใดควรเป็นคดีที่อัยการควรเข้าร่วมสอบสวนกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ คือ การดูอัตราโทษจำคุกอย่างสูง หรือการเปิดโอกาสให้อัยการใช้ดุลยพินิจในการตัดสินว่าคดีดังกล่าวเป็นคดีสำคัญหรือเป็นคดีที่ยุ้งยากซับซ้อนหรือไม่ หากอัยการพิจารณาแล้วเห็นควรเข้าร่วมสืบสวนกับพนักงานสอบสวนแล้ว อัยการควรมีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวนเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษด้วย การที่พนักงานอัยการเข้าร่วมในการสอบสวนกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษจะส่งผลดีในเรื่องกระบวนการที่จะทำให้กระบวนการก่อนฟ้องคดีสั้นลง เนื่องจากพนักงานอัยการสามารถรู้รูปแบบการสอบสวน อุปสรรคและปัญหาในการแสวงหาพยานหลักฐานรวมถึงการให้คำแนะนำในฐานะพี่เลี้ยงของพนักงานสอบสวน เมื่อพนักงานอัยการสามารถเข้าร่วมในการสอบสวนตั้งแต่เริ่มแรกจนกระทั่งกระบวนการสอบสวนสิ้นสุดย่อมทำให้การวินิจฉัยพยานหลักฐานเพื่อการพิจารณาสั่งคดีสามารถดำเนินการไปได้อย่างรวดเร็วและชุกช้าทำให้กระบวนการก่อนฟ้องคดีย่นระยะเวลาลง

เหตุที่ผู้เขียนเห็นว่าในประเทศไทยไม่ควรให้อัยการเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการสอบสวนคดีพิเศษเองตามลำพัง เนื่องจากอัตรากำลังข้าราชการอัยการของสำนักงานอัยการสูงสุดในประเทศไทยมีเพียง 2,279 คน¹⁶ ซึ่งถือว่าไม่เพียงพอกับปริมาณคดีที่เกิดขึ้นในขณะนี้ หากให้อัยการทำหน้าที่สอบสวนคดีพิเศษเองแล้วก็จะเกิดปัญหาภาวะที่อัยการแต่ละคนต้องรับผิดชอบกับปริมาณงานที่มากขึ้นซึ่งจะส่งผลให้เวลารวบรวมพยานหลักฐานในคดีพิเศษลดน้อยลง การพิสูจน์ความผิดของจำเลยจึงไม่น่าจะมีประสิทธิภาพเพียงพอ ดังนั้นการเปิดโอกาสให้อัยการใช้ดุลยพินิจในการเข้าร่วมสอบสวนคดีพิเศษโดยพิจารณาเป็นรายคดีจึงน่าจะส่งผลดีที่สุด

แม้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยและบทบาทขององค์กรต่างๆ จะค่อนข้างสับสนก็ตาม แต่ผู้เขียนเห็นว่าการจะนำเอาระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ หรือระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์มาใช้ก็ไม่น่าจะเป็นปัญหาสำคัญ สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ ระบบกฎหมายที่นำมาใช้ต้องผสมกลมกลืนกับสภาพปัจจุบันของสังคมไทย และสามารถทำให้ระบบงานสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยปรับบทบาทในแต่ละองค์กรให้เห็นเป็นรูปร่างชัดเจนมากขึ้น การจัดตั้งหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษในประเทศไทยให้เป็นองค์กรที่มีหน้าที่ในการสอบสวนคดีที่มีความสลับซับซ้อนเป็นการจัดตั้งกฎแยกดอกแรกที่ทำให้กลไกในกระบวนการยุติธรรม

¹⁶ สถิติอัตรากำลังข้าราชการของสำนักงานอัยการสูงสุด ณ วันที่ 30 กันยายน 2545

ของรัฐเริ่มทำงาน อย่างไรก็ตามกลไกนี้สามารถก่อให้เกิดผลร้ายอย่างใหญ่หลวงแก่ประชาชนซึ่งอาจต้องถูกลงโทษในทางอาญาถึงขั้นประหารชีวิต ดังนั้นจึงควรให้อัยการเข้ามามีบทบาทในการทำหน้าที่ตรวจสอบและถ่วงดุลการทำงานของหน่วยงานสอบสวนคดีพิเศษ โดยการทำงานประสานกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ และทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงพร้อมให้คำปรึกษาถึงรูปคดีและแนวทางในการรวบรวมพยานหลักฐานตั้งแต่เริ่มแรก เพื่อให้การแก้ไขปัญหาการสอบสวนสามารถดำเนินการเชื่อมโยงได้อย่างเป็นระบบ เช่นนี้ประสิทธิภาพในการดำเนินคดีจึงจะส่งผลสูงสุด